

Hogyan foglalkoztassuk otthon gyermkeinket.

Írta: CITRONYINÉ BIKKFALVY ILONA.

1. A fiúk foglalkoztatása.

Minden embernek dolgoznia kell, ha másért nem, azért, hogy az unalmat elkerülje. A munka egyúttal szórakozás is – különösen ha szerencsésen megválasztottuk – hűséges, a sors minden változatában vigasztaló, életcélt adó jó barát, mely nem igen hagy cserben bennünket.

A felnőtt embert munkára serkenti elsősorban a szükség, azután a birtoklási vágy.

A helyes világnézet is az, hogy az ember a munkát hivatásnak tekintse.

A kis gyermek ártatlan lelkében is él már a munkavágy csirája, – mi más az ő fáradhatatlan játéka, mint hivatásszerű, kedves munka, él lelkében a birtoklás vágya is – hisz mindent magáénak szeretne tudni, – de mindkét vágyának fő eredője az öröm, a szórakozás, minden alantasabb érzés nélkül, önző minden kis gyermek, – de ez tehetetlenségének folyománya. – A gyermeklélek alkalmas talaj tehát a munkára szoktatásra. Szoktatást mondok. A szokássá erősödött ösztönös cselekedetekre építhetünk legbiztosabban. Igen, gyermekeinket korán munkára kell nevelnünk. Kedves, játékszerű, szórakoztató munkára, mellyel folytonosan neveljük bele az élet fontos, hasznos gyakorlati és erkölcsi tényezőit.

A szülőnek jó azt tudni, hogy az a gondtalan kényelem, amelyben gyermekét tartja, nem okvetlen tartozéka az emberi boldogságnak. Nem acélozza az életerőket. Azért vigyázzunk,

hogy elpuhult nevelést ne adjunk gyermekeinknek. Személyi szolgálatokat se hu, se leány, ne várjon még alkalmazottaktól sem, sőt ellenkezőleg, ő álljon rendelkezésre apró szolgálatokban.

A családtag úgy él igazán benn a szűk otthon körében, ha részt kér magának munkájából. Az iskolás gyermek pl. amint hazajön, megterít, vizet tesz az asztalra, vizet tölt szülei poharába, kenyeret vág. Kis ruhás-szekrényét maga gondozza, tiszta ruháját maga osztja be egy-egy hétre. A fiú sem kivétel e munkák alól. Kisebb bevásárlásokat végez. Apró példák ezek, melyeket a házi rend szerint alkalmazunk. Ahol a családban több gyermek van, ott sokkal könnyebb a gyermekek otthoni munkásságát irányítani. Különösen kedves, mikor a nagyobb gyermekek részt vesznek a kisebbek gondozásában, nevelésében, sőt eltartásában.

A leányok munkáltatása sokkal kisebb gondot okoz a szülőnek, mint a fiúé. Éppen ezért róluk később szólunk.

A fiúk – itt főként a tanuló fiúifjúságról beszélünk, mert hiszen az ipari pályára lépő fiú a munkát választotta életpályájául – az iskolában kevés, vagy semmiféle kézimunkát sem tanulnak.

Annál nagyobb jelentősége van annak, hogy a fiú otthon munkalehetőségeket találjon.

Számtalan apró munka adódik a ház körül, amit otthon elvégezhetünk – s amely munkák előttünk, városi emberek előtt, szinte ismeretlenek, mert mindig mással végeztetjük. Pedig a gyermek nevelésénél a szülők példaadása igen fontos. Sok ház van pl., ahol alig van szerszám.

Családunkban úgy tapasztaltam, hogy cseperedő fiúnak alig lehetett valamivel is nagyobb örömet szerezni, mint egy-egy szerszámmal vagy munka-anythingal.

Kalapács, fűrő, csipesz, ráspoly, fűrész, gyalu, harapófogó, lombfűrész, nagyszerű eszközök. És milyen fontos anyag a drót! A csipesz, – a drót hajlítgatására, – a harapófogó a drót vágására, – elég eszköz sok minden kedves dolog elkészítésére. A 13-14 éves fiú megbőrözi a vízcsapokat, megigazítja a villanylámpa apró hibáit, mindezt persze szülői felügyelet mellett. Megragasztja faenyvvvel a leesett apróbb bútorrészeket, cukros ládából könyves polcot készít magának, beköti könyveit. Egy kedves

ismerősömnél a 14 éves fiú megfoltozza a lyukas edényt, nittelni tud. Itt különben az egész család igen vállalkozó szellemű. Maguk igazították meg az elromlott rugós hencsert, maguk tapasztották ki a tűzhelyt, új paplant varrtak, matracot tömtek, bútort húztak – s mikor megkérdeztem tőlük: és miből éljen meg az iparos? – fanyar képpel nyugtattak meg. „Tőlünk nem. Így dilettáns módra magunk megcsináljuk elromlott dolgainkat, s látod egészséges, tiszta, rendes mindenünk.” Kellő példaadással a gyermekek élelmességet, leleményességet, kezűgyességet tanulnak, s a fiú éppen oly szükséges munkástagjának érzi majd magát a családban, mint a leány.

A tanuló fiú igen hajlamos arra, hogy tanulmányain kívül semmiféle produktív munkával ne foglalkozzék. Ez, sajnos, az iskolai, tisztán értelmi nevelés hatása. Valóságos kényúr egy-egy ilyen fiú. Otthon teljesen kiszolgálják. A tízórait a kezébe adják, ruháját, cipőjét kitisztogatják. Ha tanulás után hazajön, terített asztal várja a jó meleg szobában, s ő ebéd után ismét olvas, tanulgat, sétálni vagy szórakozni megy.

Ez a gyermek, mondhatni, kiesik az élet harcából, nem szokik fokozatosan hozzá, egyszerre zuhan rá minden erejével akkor, mikor tanulmányai végeztével ő is egyik harcos tényezője lesz. Így a városi fiú.

A vidéki gyermek másként él: maga a ház, a lakás, a környezet nem oly kényelmes. Kútról hozzák a vizet, nem elég egy kis csap megnyitása, húzni kell azt. Sok helyen még csak petróleummal világítanak: a sötétség leverő nehézségeivel is meg kell küzdenie. A mellékhelyiség rendszeren szabadban van. Nagyok a távolságok, az iskola messze van, közlekedési eszköz nincs. Az utak vizesek, hóval borítottak. Zúzmarás, borús téli reggelen baktat a kis diák, kemény léptekkel s eszébe sem jut, hogy neki rossz sora lenne. Nincs is. Akkor sincs, mikor előzőleg benéz az állatokhoz, kiszolgálja őket, kinyitja a tyúkok ketrezeit, mindez szokás csupán! . . . Iskola után? Haj, haj, ott az ezer apró gazdasági munka: hozzáál répalevelet a kacsáknak, eredj szecskát vágni, daráld meg a kukoricát a hízóknak, húzzál vizet, eredj apáddal a kocsival be a faluba! Hajthatod a lovakat! . . . Eh, nem is mondom tovább, fáj a szívem, hogy a falut, a maga egész embert formáló alkalmával közelebb nem hozhatjuk a városhoz. Ott

a „város”-ból, itt a „falu”-ból kellene egy kevés. Úgy érzem, mi városiak könnyebben közelebb tudjuk varázsolni családi körünkhöz a falu szellemét. Különösen gyermekeink nevelésénél.

A gyermek gyakorlatias életet lásson maga körül. Apró-cseprő munkákért ne hívjunk mindjárt idegen segítséget. Próbáljunk magunk megjavítani, elkészíteni egyet-mást. Ne irtózzunk a munkával járó ideiglenes rendetlenségtől. És főként a gyermek munkáját ne akadályozzuk meg azért, hogy a lakásban rendetlenséget okoz vele. Legyen egy zug, ahol a gyermek dolgozhat.

A munkakedvet sokszor egy ötlet, egy felvillant vágy patantja ki. Magára kell hagyni a gyermeket. Ne zavarjuk. Se tanácsainkkal, se akadékoskodásainkkal ne zökkentsük ki gondolataiból.

A gyermek önálló munkáját nagyon tisztelnünk kell. Az egy testet öltött részecske az ő titkos lényéből, ő arra nagyon féltékeny. A komoly, feltétlenül jóindulatú kritikát, – ha kikéri – megadhatjuk – de a kéretlen, szigorú bírálgatás éppen úgy letöri munkavágyát, mint az émelyítő dicsérgetés és biztatgatás.

A gyermek komolyan dolgozik, ha dolgozik. A komoly dolgot megfelelő komolysággal kell fogadnunk. Eszünkbe ne jusson gúnyt üzni gyermekeink munkájából! Lehet, hogy nem veszi föl nagyon – de éppen a tehetséges, tehát érzékenyebb lélekre döntő hatású lehet nevetésünk.

Csekélység is elég ahhoz, hogy a gyermek kedvét szegjük.

A fiúk asztalos-munkával is igen szívesen foglalkoznak. Nagy örömet okoz a gyermeknek, ha látja, hogy munkáját használni lehet.

A fiúgyermek sem veti meg a varró-munkát. Különösen, ha nem beszélük belé, hogy az „lányoknak” való. Persze, a fiú varró-munkája egészen más jellegű, mint a leányoké. A leányoké a bensőséges családi-élet szükségleteihez simul, érzelmi karakterű, a fiúé markáns, teljesen gyakorlatias irányú, személyes szükségleteit kielégítő. Sípzsínór, tolltörlő, erszény – száz alakban, bőrhalmi, tentatartó-födél, könyvjelző, cserkész-felszereléshez szükséges dolgok: varrókészlet, zacskók, csajka-boríték, lepkefogó, gombos-tarsoly, kis hajó vitorlája, zászló stb.

A nagyobb darabokat azonban nem varrja kézzel. Varrógép-

pel varrja. A dolgozó fiúra a ház kedves és jóformán egyetlen gépezete, a varrógép ellenállhatatlan varázssal hat. Minden fortélyt kitalál, hogy hozzájuthasson, s örülnünk kell, ha egy-egy útunkról hazatérve, nem találjuk szétszedve féltett gépünket. Hogy vígan berreg, zakatol a gép, s a gyerek csak úgy varr rajta, mint a parancsolat, arra egészen váratlanul jövünk rá. Sebaj, ha egy-két tű áldozatul esik! ... A gyerek kézzel-lábbal-ésszel ügyesedett s egy készséggel több jutott birtokába. És mi mindent talál ki a géppel kapcsolatosan! Cérnát csavargat egyik nagy orsóról a másikra – ez is nagy anyai öröm – zsinórt csavar, esztergályozni próbál a gépen, de persze ezt már nem engedhetjük meg. Csak azért említem mindezt, hogy illusztráljam, mily más a fiú – és a leány munkája a valóságban . . .

A fiú főzni is szívesen megtanul, különösen, ha cserkész. De csak a cserkészethez illő, egyszerűbb ételek érdeklík. Én ennek a hajlandóságnak mód fölött örülök. A ház egyszerű teendőiben teljesen járatlan férfi olyan a családban, mint akinek egy érzékszerve hiányzik. Az egyéni függetlenséghez tartozik, hogy az elsőrendű szükségleteinket magunk is elő tudjuk állítani – no meg mindig előnyös az, ha a legtöbbször magasabb értelmű férfi a házi dolgokra irányítólag, nemesbítőleg hatni tud. Feledhetetlen sógorom pl. sok vegytani titkot mondott el nekünk a főzéssel kapcsolatosan és megtanított egy pár pompás szépségi ételre bennünket.

Arról nem is beszélek, hogy a házi munkát lenéző és abban ügyetlen és járatlan, cifrázkodó modern fiú-leányra milyen kijózanító hatással lehet, ha ilyen ízig-vérig egész ifjú emberbe szert bele. Mert hogy az szeressen belé, az kétségesebb, – de nem lehetetlen. Amint én tapasztalgotom, bármint erőltetnék, a természet rendje meg nem változik, s a menyecskének be kell adni a derekát, s jó gazdasszonnyá kell válnia – esetleg az ura segítségével. – Mégis csak nő marad a leány, bárhogy is fűsítják. De már ez a leányokra tartozik s róluk alább szölok.

2. A leányok foglalkoztatása.

Az édes kis apróságok még alig totyognak, máris kis söprűt kérnek és együtt söpörnek anyukával, együtt törülgetnek, együtt sütnek-főznek és együtt varrogatnak. Lehet-e bajosabb képet

elképzelünk, mint mikor a mama oda hurkolja a türe a szálát, s mellette a kis sámlin öltöget-öltöget nagy csendben a baba. De jaj, összeöltögette saját kis ruháját anyuka ruhájával! . . . Hát még mikor ollót kaparint ügyetlen kis kezébe, s nagy vigyázva kivágja a fehér pettyeket – új kötényéből! . . . Kit nem ért már kudarc, tévedés az életben . . .!

Papát, mamát, főzőcskét, babásdit játszik a kisleány még 7-8 éves korában is. A házi munkákat kicsinyben utánozza. Ah, micsoda boldogság igazi nagytakarítást csinálni a babaszobában! Minden holmit igazi vízben, szappannal kimosni, öblögetni, kékiteni, kitergetni, mángorolni, igazi kis meleg vasalóval kivasalni! Csak a drága édesanya képes az ilyen boldog játékot vezetni! . . .

Később kampós fejű horgolótűt vesz a kezébe, hiszen már iskolába jár. Leül az ablak elé a székre, két kis lába le se ér a földre, nagy nehézkesen mozog az a két apró kezecske, szorítja a tűt, néma csend van körülötte, egyszer csak kiölti a nyelvét, s mozog az is, a fejecske is, mint az iromba ügyetlen horgolótű. A mama nézi, nézi, hagyja egy darabig – hiába, a kezdet nehézségén át kell a gyerekek esnie – de aztán mellé ül, s osztogatja jó tanácsait. Csendes türelemmel, kedvesen. Nagy sor ám megtanulni horgolni! . . . Hogy is tudná ezt a nagy munkát 40-50 gyermeknek megtanítani egyedül a tanító néni! Az iskola csak kiegészíti az otthoni munka-nevelést, egészen nem lehet pótolni semmiképen! Boldog az az édesanya, aki leánykáját fonalasmunkára taníthatja, akinek képessége is és ideje is van erre.

Mert lám, a kisleány nevelése ma a szülők legnagyobb gondja. Nehéz élet vár minden nőre, főként a magyar nőre. Helyt kell állania minden téren. Ki tudja előre, hátha magának kell önmagát élete végéig eltartani? Hátha férjhez megy, feleség és anya lesz?

Sok hátha következik még ezután.

A leánynevelés kérdése pedig olyan, mint a Columbus tojása.

Mert egy bizonyos: a leány: leány és nem fiú. Az életben bármi sors éri, ezen a tényen semmi sem változtathat – s ezzel élete fő célja is adva van. Ezt a fő célt minden szülő tudja, hön óhajtja, bárha nem is mondja, s ez a fő cél az, hogy leánya boldog feleség és még boldogabb anya lehessen. Ez a nő életének

a teljessége. Melyik szülő merne gyermeke ezen fő céljáról előre lemondani? . . . így-e, ezt el sem képzelhetjük – s mégis, a mai leánynevelés szinte semmit sem törődik a leányok ezen fő hivatásával.

Nem elég az, ha egy-egy iskola-típus házias nevelésre oktatja a leányok elenyészően kis százalékát, – minden leánygyermek nevelésének az alapja természetes élethivatását kell, hogy szolgálja. Az iskolai nevelés első nyolc éve otthon és az iskoláim n a titkos előkészítés ideje a családanyai életre. Itt szerezzük a legmaradandóbb és a legmélyebb benyomásokat, a nevelés igazi értékeit itt kell átadnunk a gyermekeknek. 14 éves koráig meg kell tanulnia a háztartásban, gyermeknevelésben felhasználható elméleti dolgokat, meg kell tanulnia az egészséges élet tudományát: a számtan, a vegytan, a természetrajz stb. mind a legnagyobb célt szolgálja. S nyolc év céltudatos munkája alatt arra is marad idő, hogy gyakorlatilag is megtanítsuk sütni-főzni, takarítani – és kézimunkázni leányainkat. Amit ezekből az iskola nem tud elvégezni, azt otthon kell megkapnia a gyermeknek.

Hogy miért sűrítjük a 14 éves korig össze e sok fontos tudnivalót, az azért van, mert a mai nehéz élet úgy követeli. A 14 éves leány már életpályát választ magának. Tanoncnak áll be, tanítónő-, óvónőképzőbe iratkozik, művész lesz belőle vagy tudományos pályára lép. Egyéni, benső érdekei itt háttérbe szorulnak, teljes erejével a gyakorlásnak, a tanulásnak szenteli életét – s itt már megértem, ha az ilyen erősen igénybevett leánygyermeket az „otthon” minden lehető segítséggel, kényelemmel ellátja. Legyen az így nevelt leány orvos vagy művész, várjon rá bár a legszerencsésebb érvényesülési lehetőség, – nem félttem őt. De nem félttem őt akkor sem, ha megtalálja a maga élettársát és feleség, anya lesz belőle. A gyermekkorban vérré vált háziasszonyi teendőket nem lehet elfelejteni, azt csak föl kell frissíteni a biztos helyre eltett ifjúkori szokások és benyomások raktárából.

Emez értékes háziasszonyi teendők egyik legfontosabbika: a fonalasmunka, melyet eddig női kézimunkának mondtunk. Miután azonban ez a kifejezés nem fűdi egészen a textil-munkálkodás fogalmát, amelyre semmiképen sem mondhatjuk, hogy

„női” munka volna, megfelelő pontos, félreérthetetlen szót kellett keresnünk. A mi gazdag nyelvünkben találtunk is ilyen szót a „fonalasmunka” kifejezésben.

A fonalasmunka a nőies nevelés egyik alapköve.

A leány-lélek a maga lelki és szervezeti összetételével az alkotó, teremtő tevékenységre van beirányítva. Szervezete rendszeresen visszatérő csendes pauzákat parancsol rá. Életében hosszabb ideig tartó csendes, visszavonult életet kíván pl. az anyaság előtti és utáni időszak. Bizonyos fokú lelki lehangoltsággal is járnak ezek a szervezeti változások, – melyet nagyban enyhít a megfelelő, könnyű, szórakoztató, alkotó fonalas munkálkodás.

A kisleány megérzi, hogy neki nem az asztalosság, a fűrészfárasztás, kalapálás az állandó munkája, mert időnként ezt is üzheti, hanem a finom mozdulatokat kívánó, kedves, nyugodt hangulatba ringató, gyengéd érzelmeket kiváltó fonalazás. Igen, a finom munka finom érzelmeket nevel az agyban: türelmet, kitartást, szerénységet, megelégedettséget, szorgalmat, békét, rendszerezet, tisztaságot, csendet. És ezek a finom érzelmek együtt formálják ki a lélekből azt a csodálatos, bűbajos erejű fluidumot, amit „nőiességnek” mondunk.

Senki se gondolja, hogy a „nőiesség” gyengeség. Óriási erő az, az erők ereje, mit a természet azért oltott az anyába, hogy fegyvere legyen a jövő nemzedék megvédésében. A nő „nőies” fegyverekkel győzi le a mellének szegezett erőt, legyen az a sors kegyetlensége, vagy emberek vadsága. Ha csak „erővel” akarjuk leányainkat az élet viharába kiküldeni, jóelőre biztosak lehetünk kudarcában. Nem a modern leánynevelés ellen beszélek, nem az ellen, hogy egysorban dolgozzon a nő a férfival, – csak az a szerény véleményem, hogy a nő még ott is nő kell, hogy maradjon minden körülmények között.

Nem tudom, elég világosan ki tudtam-e fejezni gondolataimat, melyeket leányaink legújabb iskola-típusai és a népiskola új tantervének mostoha elbánása a fonalasmunkával szemben váltott ki belőlem.

A leánygimnázium helyett most leánylíceumok vannak,

s itt a 10 éves leánygyermek többé már nem részesül rendszeres iskolai fonalmunka-oktatásban. Előzőleg a népiskolában heti egyórai fonalmunka-oktatásban részesült.

Nem beszéltem még magyar nővel, aki ezt az időt kevésnek ne találta volna, a tanítónők pedig általában azt mondják, hogy a heti egy óra melletti munka-eredmény jóformán a semmivel egyenlő. A gyermek a kezdet nehézségeit is alig bírja legyőzni. Úgy segítenek hát a dolgon, hogy a szülők lelkes segítségére számítanak.

A szülők vegyék fontolóra a fonalmunka jellemformáló erején kívül azt, hogy ha kisleány nem szokik neki. való munkához kis korában, nagyobb korában már hiába próbálnánk erre ránevelni. Előttünk a mai bakfis-generáció, mely már gondoskodott arról, hogy üres perceit regényolvasással, mozival, táncal, üres álmodozással, állandó szórakozással töltsse el. Mindez mértékkel szükséges, de csak mértékkel, mert így lesz annál kedvesebb.

A szerető, jó szülő örül, ha boldog, vidám perceket szerezhet gyermekének. De a vidámság és a bájos, könnyű fonalas munka összefér – azért oly feledhetetlenül kedvesek a meghitt, délutánok, mikor társaságban együtt dolgoztatunk.

Tévedés azt hinni, hogy a fonalazás szemrontó dolog. Nem kell szálolvasó, igen finom látást igénylő munkát kezdeni. Nem kell meggörnyedve dolgozni, ne a fejünket hajtsuk a munkához, hanem azt emeljük föl a fejünkhöz közelebb.

Meg aztán, mikor fonalazásról beszélünk, világért sem csak a díszítő, luxusmunkákra gondolunk! Tapintattal, kedvességgel meg lehet szeretetni a gyermekkel a harisnya-beszövést, fehérneműjavítást is. Fő az, hogy ne állítsuk őt túlnehéz feladat elé. Kis lyukú harisnya bestoppolását bizzuk rá, rakja ő maga össze a megjavított harisnyát, éreztessük vele a munkaeredmény pompás lelki kielégülést nyújtó hangulatát: no lám, Ilikém, két pár harisnyát javítottál meg. Annyi, mintha két pár új harisnyát kaptál volna: újból teljesen jók... Ugyanígy tegyünk a fehérneműjavítással is. Kis, könnyű feladatot bizzunk eleinte a gyermekre – s főként saját magunk ne sopánkodjunk, ne szidjuk a javító munkákat, mert ezzel ellenszenvenné tesszük azt már jóelőre a gyermek előtt.

Az iskolai fonalasmunka-oktatás lassanként helyet kér magának a tudományosan feldolgozott, gyermektanulmányi és fejlődéstani alapon is átrostálendő tantárgyak között. Minél többet foglalkozunk vele, annál jobban meggyőződünk arról, hogy a modern leánynevelésnek egy oly nagyszerű eszköze ez, hogy ha nem volna meg, óriási fáradtsággal most kellene összeszednünk.

Mi, maroknyi magyarság, különösen kell, hogy értékeljük a magyar nő, magyaros alapon vezetett, alkotó, teremtő textil-munkálkodását. Először, mert a művésziesen eredeti, saját kezünkkel készített munka nemcsak a legkevesebb előképzettséget igénylő műalkotás lehet, – mert hiszen minden egyéb művészi alkotáshoz az istenadta tehetségen kívül még hosszú évek elmélyült tanulása kell, – hanem kevés pénzbefektetés mellett otthonunkat értékes műtárggyal gazdagítjuk vele. Az a magyar család, amely igazán átérzi a népek tengerében a magyarság heroikus küzdését, hogy mint önálló lény, mint valami, aminek saját nyelve, irodalma, művészete van, megállja a helyét a fél világ ellenében is, – az tisztán látja maga előtt annak óriási jelentőségét, hogy otthonába ne kínai, japán, olasz és francia régiségeket, cifraságokat, iparcikkeket halmozzon föl, – hanem, amint ajkát a magyar nyelv zenéje szenteli meg, lakásából is a magyarság levegője áradjon szét. A magyaros vonalak hullámzása, egészséges, ragyogó színek vidámsága tárja folyton elénk a ház négy falán belül is a magyar ég kékségét, az aranyos búza-vetés susogását, a gyönyörű magyar nép dalos jókedvét. Én nem tudom, – csak úgy érzem, de biztosan érzem, hogy a magyar asszony magyar munkája jó üzlet is. Akad annak vevője a világ minden részén. És az sohasem baj, ha értéket képviselő dolgokat gyűjt magának az is, aki e pillanatban bőségben is él.

De nemcsak az a munka jelent gazdagodást, amiért pénzt kapunk, hanem az a munka is, amiért pénzt nem adunk ki. Arra pedig, hogy minél kevesebb pénzt adjunk ki, s amit lehet, magunknak magunk végezzünk el, arra kivétel nélkül mindnyájan rászorulunk, s e téren a textilmunkánál jelentőségteljesebb munka a családi életben nincs!

Soha meg ne szűnjünk gyermekeink munkálkodását jóindulattal elősegíteni.